

BACHELOROPPGAVE

Naturopplevelse og moderne vindmøller i
friluftsliv

Nature experience and modern windmills
in friluftsliv

Roger Auset (212) & Jenny Slinning (202)

Bachelor i Friluftsliv ID3-322
Avdeling for lærerutdanning og idrett, Sogndal
Veileder: Eirik Meslo
13.12.2019

Abstract

Auset, Roger & Slinning, Jenny 2019. Nature experiences and wind turbines in friluftsliv. Bachelor thesis, friluftsliv. University College in Western Norway, Sogndal.

Through a qualitative survey, five local residents of Fitjar municipality were interviewed in their homes. They were asked about their relationship with nature, friluftsliv, the wind turbines at Midtfjellet, and the potential effect they may have on the nature experience. The focus of the survey, and the basis for the questions we constructed, were to elicit the informants' own subjective thoughts, feelings and experiences related to the wind turbines and friluftsliv. The informants were selected using the snowball method, based upon two informants of our choice. They were asked what outdoor activities they did, and what they valued most about being in nature. A common thread within the responses we received, was that everyone expressed that hiking was an important friluftsliv activity, and that pristine nature was highly valued.

The informants were asked to describe what they sought after, what they valued most, and how they felt while in nature, and if they could experience these things while hiking through the Midtfjellet windfarm. The majority of the informants described nature as something they depend on. The peace and quiet they experienced in nature provided a much needed break that they could not find anywhere else. Most expressed that the noise from the windfarm sabotaged this experience.

The analysis of the data we collected show that, regardless of how often the informants used nature, they clearly have a close relationship to it. The informants engage in both similar and dissimilar activities, and expressed different goals and intentions. It showed a clear distinction between those who actively used the nature area for recreation, and those who used it for exercise. Since our approach is based on the informant's subjective opinions, it is not possible to draw a final conclusion. However, our research project states that individual conditions such as values, interests, attitudes, goals, amongst other things, effect how people experience the wind turbines at Midtfjellet. Attitudes towards the wind farm may also change over time. The results we have observed build upon already existing theories and research regarding this topic.

Sammendrag

Auset, Roger & Slinning, Jenny 2019. Naturopplevelser og vindmøller i friluftsliv.

Bacheloroppgave, Friluftsliv. Høgskolen på Vestlandet, Sogndal.

Gjennom en kvalitativ undersøkelse ble fem lokale beboere i Fitjar kommune intervjuet i deres hjem. De ble spurt om deres forhold til natur, friluftsliv og hvordan de opplever vindmøllene på Midtfjellet og effekten de eventuelt har på naturopplevelsen. Fokuset i undersøkelsen og grunnlaget for spørsmålene vi konstruerte, var å få fram informantenes egne subjektive tanker, følelser og opplevelser knyttet til vindmøllene og friluftslivet.

Informantene ble valgt ut ved hjelp av snøballmetoden, med utgangspunkt i to informanter som vi selv valgte. De ble spurt om hvilke friluftaktiviteter de selv bedrev og hva som var viktig i møte med natur. Et fellestrekk ved svarene vi fikk var at samtlige ga uttrykk for at gåturer var viktige aktiviteter i deres friluftsliv, og uberørt natur verdsettes høyt.

Informantene ble spurt hva målet var når de oppsøkte naturen, hvilke følelser de kjente på i kontakt med natur, hvilke naturopplevelser som betydde mest for dem og om det var mulig å finne igjen disse når de går tur i vindparken på Midtfjellet. For flere av informantene var naturen noe de er avhengige av. Stillheten og roen de opplevde i naturen ga et pusterom. En følelse av lettelse som de ikke finner andre steder. De fleste ga uttrykk for at denne følelsen ikke kunne finne sted i vindparken på grunn av den opplevde støyen.

Resultatene fra datainnsamlingen og analysen viser at informantene tydelig har et nært forhold til naturen, om de så bruker det ofte eller sjeldent. Derimot bedriver de ulike friluftslivsaktiviteter når de besøker Midtfjellet, og uttrykker ulikt mål og hensikt for aktiviteten. Det viste et klart skille mellom de som aktivt brukte naturområdet til rekreasjon og mosjonisten. Oppgaven baserer seg på informantenes subjektive meninger og det er dermed ikke mulig å trekke bastante konklusjoner. I oppgaven kommer det fram at opplevelsen av vindmøllene på Midtfjellet er avhengig av blant annet en rekke individuelle forhold som for eksempel verdisyn, interesser, holdninger og mål. Det kan også se ut til at holdninger til vindparken kan forandre seg over tid. Resultatet er imidlertid med på å bygge opp under allerede eksisterende teorier og forskning rundt tema.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	4
1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling.....	5
2.0 Teori.....	6
2.1 Nordisk natur og kultur.....	6
2.2 Friluftsliv.....	8
2.3 Naturopplevelse.....	9
2.4 Gestaltteori for opplevelse.....	11
2.5 Naturens stillhet.....	12
2.6 Støy.....	13
2.7 Vindmøller.....	15
3.0 Metode.....	17
3.1 Kvalitativ metode.....	17
3.2 Fenomenologi.....	17
3.3 Hermeneutikk.....	18
3.4 Valg av metode.....	19
3.5 Intervjuguide og dybdeintervju.....	20
3.6 Analyse av intervjuene.....	21
3.7 Reliabilitet og validitet.....	22
3.8 Etikk.....	23
4.0 Resultat og diskusjon.....	24
4.1 Friluftslivet til informantene.....	24
4.2 Informantenes natursyn og naturopplevelse.....	28
4.3 Synspunkter rundt vindmøller og naturopplevelse.....	30
5.0 Konklusjon.....	34
6.0 Referanseliste.....	35
7.0 Vedlegg.....	40
7.1 Intervjuguide.....	41
7.2 Samtykkeskjema.....	43
7.3 Svar fra NSD.....	47

1.0 Innledning

Mennesket har levd i og av naturen gjennom hele sin historie. Natursyn derimot, har vært i forandring parallelt med de samfunnsendringene som har vært. Friluftslivet er en del av vår historie og i flere århundrer har den vært en integrert del av vår kultur (Tordsson, 2010). Denne bacheloroppgaven handler om friluftsliv, naturopplevelse og moderne vindmøller i norsk natur. Av relevans til forskningsspørsmålet nevnes studier omkring stillhetens betydning for friluftsopplevelser (Dragland, 2018; Faarlund, 1994; Hågvar, 2014; Vaagbø, 1993). Senere års forskning på forholdet mellom menneske og natur er dominert av evolusjonære teorier (Kaplan, 1995; Ulrich, 1983) med hovedfokus på stress og stressreducerende virkning. Flere fokuserer også på kultur og læringsteorier som hovedsakelig tar for seg hvordan holdningene til naturen dannes (Bischoff, 2008; Knopf, 1987; Tordsson, 2010).

På bakgrunn av det grønne skiftet har man sett en betraktelig økning av moderne vindmøller i Norge de siste ti årene. I forbindelse med etableringen av Midtfjellet vindpark er det bygget totalt 27 km med vei som gjør Midtfjellet lettere tilgjengelig da det nå er mulighet for å kjøre opp til starten av lysløypa og merka turstier (Midtfjellet vindkraft, 2018). Samtidig har friluftslivet og verdien av uberørt natur vært i fokus for å bedre helsestatistikken i Norge (Klima- & miljødepartementet, 2016). Naturopplevelsen har også stått sterkt i fokus de siste årene. Blant annet har motstand mot støy i naturen økt. Motorisert kjøretøy og vindmøller blir sett på som en trussel for stillheten (Norsk friluftsliv, 2012). Dette bekreftes av professor i natur- & miljøvern, Sigmund Hågvar (2014) som konstaterer at friluftsfolk nå har kjempet i flere tiår for at naturen skal vernes med naturopplevelse som motiv. Dette har skapt store debatter i samfunnet. Spesielt engasjert er folk i lokalsamfunn hvor det er lagt rammer for at vindmøller kan bygges. Øykommunen Fitjar i Sunnhordland er en av kommunene i Norge hvor vindpark allerede er bygget. Etableringen av vindparken på Midtfjellet skapte en interessekonflikt som førte til splittelse i lokalsamfunnet i Fitjar (Baisotti & Løken, 2018).

Vindparken ble etablert på den nordvestlige delen av Midtfjellet i 2013. Dette gjør at innbyggerne nå har levd med vindmøller i seks år. Midtfjellet er det nærmeste fjellområdet for store deler av Fitjars innbyggere. En plan om utvidelse av de hittil 55 vindmøllene ble lagt frem 13. mars 2019 (Midtfjellet vindkraft, 2019). Hvordan lokalbefolkningen stiller seg til planen blir også av interesse for problemstillingen.

1.1 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Når vi skulle velge problemstillingen ønsket vi å finne ut hvordan det er å bedrive friluftaktiviteter der vindmøller befinner seg. Samtidig ønsket vi å finne ut hvordan turgåere opplever naturen i områder med moderne vindmøller over tid. I 2005 gjennomførte Ambio miljørådgivning en fagrapport til Fitjar kraftlag, over potensielle bruksendringer i friluftslivsutøvelser som følge av vindparkutbygging på Midtfjellet (Lura, 2005). På det tidspunktet ble planområdet for vindmøllene benyttet til utmarksbeite for småfe og som helårs turområde for lokalbefolkningen (Norconsult, 2016). I utredningen kom det fram at oppfattelsen av konsekvensene ville være avhengig av en rekke individuelle forhold som blant annet verdisyn, interesser, holdninger og mål. Det ble også nevnt at infrastrukturen som fulgte utbyggingen kunne gi lettere tilgjengelighet og åpne for nye brukergrupper, men samtidig frastøte andre grupper. Det ble konstatert en sannsynlighet for at holdninger til vindmøllene ville forandre seg over tid, samt at mange vil tilpasse seg vindmøllene som en mer eller mindre naturlig del av omgivelsene (Lura, 2005). På bakgrunn av dette ønsker vi å finne svar på denne problemstillingen:

Hvordan uttrykker turgåere i Fitjar sin naturopplevelse i Midtfjellet vindpark?

2.0 Teori

I dette kapittelet tar vi for oss relevant teori som belyser problemstillingen for oppgaven.

Bakgrunnen for valg av teori er delvis styrt ut ifra funnene i studien, samt forholdet mellom menneske og natur for å belyse resultatene med relevant forskning i drøftingsdelen.

Teorikapittelet er delt i syv deler, med en gjennomgående struktur hvor vi starter bredt og avslutter smalt. Første del (2.1) tar for seg nordisk natur og kultur og dens rolle i nordmenns natursyn siden 1800-tallet. Del to (2.2) belyser begrepet friluftsliv og tredje del (2.3) tar for seg naturopplevelse med teorier som prøver å forklare hvordan mennesker påvirkes av naturen. Del fire (2.4) om gestaltteori forklarer hvordan opplevelsen av Midtfjellet vindpark må sees i sin helhet. Teoriene fokuseres deretter inn mot (2.5) naturens stillhet og (2.6) støy som til slutt knyttes opp mot (2.7) vindmøller og Midtfjellet vindpark.

2.1 Nordisk natur og kultur

Turkulturen i Norge er tydelig sterk ifølge Vaagbø (1993), som forteller at 80% av alle nordmenn sier at de er mer eller mindre går regelmessig på tur. Derav går 57% på tur med naturopplevelse som hovedmål. Blant voksne nordmenn er det særlig fotturer og kortere spaserturer i nærheten av hjemmet som dominerer blant friluftslivsaktivitetene (Vaagbø, 1993). En slik turkultur har vi ikke alltid hatt i Norge. Tilbake i opplysningstiden hadde naturen stor nyttegevinst og ble brukt som et produksjonslandskap. For bøndene ble naturen sett på som nyttig til produksjon for blant annet mat, bygningsmaterialer og brensel. Det var en fjern tanke for folk å skulle ferdes i naturen uten mål og mening. Fjellene og uberørt natur ble oppfattet som unyttig og mystiske (Berggreen, 1994; Frykman & Löfgren, 1994).

Industrialismen kom på 1800-tallet. Dette forandret mye i samfunnet, også natursynet.

Teknologien erstattet mye av håndverket, og skapte dermed en avstand mellom mennesket og naturen. Dette førte til at menneskene opplevde naturen annerledes, og ville forstå naturen sett i lys av vitenskapen (Berggreen, 1994; Frykman & Löfgren, 1994). På ny skapes det en naturmystikk der den borgerlige befolkningen betrakter den uberørte villmarken som eksotisk.

Fjellene ble sett på som vakre, og skulle beseires av mennesket (Frykman & Löfgren, 1994; Tordsson, 2010).

Nye estetiske kvaliteter ble oppdaget da mennesket startet å beseire naturen. Under nasjonalromantikkens inntog i Norge på midten av 1800-tallet, ble synet på natur forandret. Kunstnere og diktere fikk en romantiserende holdning til naturen, og ville få frem Norges særpreg. Naturen ble sett på som noe naturlig, ekte og upåvirket, og representerte hvordan landet før så ut. Det nye natursynet ble med å forme nasjonsbyggingen som foregikk i tiden (Frykman & Löfgren, 1994).

De visuelle estetiske sidene ved naturen ble beundret. Det var viktig med emosjonelle opplevelser av naturen for den åndelige helsen, og for dypere selvinnsikt (Høystad, 2011; Tordsson, 2010). Naturen blir etterhvert betraktet som helsebringende for alle kroppens sanser. I løpet av de siste 150 årene har naturen gått fra å være mystisk og stygg til noe vakkert og ekte, et sted hvor man kunne finne seg selv (Tordsson, 2010).

Hågvar (2014) påstår at mennesker i dagens samfunn ser på uberørt natur som verdifull. Natur som ennå ikke er påvirket av menneskelig inngrep gir en tidløs følelse og viser oss hvordan naturen opprinnelig ser ut uten menneskelige inngrep. Når vi opplever at et sted i naturen som vi er glad i ødelegges, kan vi kjenne på ekte sorg. Dette beskriver Hågvar (2014) som et stedstap.

Menneskers forhold og syn på naturen har altså forandret seg fra da vi bodde i naturen og levde av den. Før ble naturen sett på som produksjonslandskap der mål og nyttegevinst lå til grunn for ferdsel i naturen. Den uberørte naturen ble sett på som unyttig (Berggreen, 1994; Frykman & Löfgren, 1994). Natursynet forklares av Ariansen (1992) som antroposentrisk; et natursyn som baserer seg på de verdiene mennesker selv tillegger naturen. I nyere tider blir naturen brukt som et friområde for rekreasjon, der uberørt landskap blir verdsatt (Hågvar, 2014; Tordsson, 2010). Fortsatt forklarer kan natursynet forklares som antroposentrisk; da mennesker ønsker å bevare urørt natur på bakgrunn av verdien den har for oss selv og ikke for naturen selv (Ariansen, 1992).

2.2 Friluftsliv

Friluftslivet i Norge har endret seg med samfunnet fra å være nødvendig for å overleve, til å være en arena der opplevelsen er målet (Mytting & Bischoff, 1999). Det er utarbeidet en rekke definisjoner for begrepet friluftsliv, både blant ulike organisasjoner og betydningsfulle privatpersoner. Klima- & miljødepartementet (2016, s. 10) definerer friluftsliv som: «*Opphold og fysisk aktivitet i friluft på fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse*». Definisjonen ble først lagt til grunn i stortingsmeldingen om friluftsliv i 1987 og igjen i den siste stortingsmeldingen fra 2016 (klima- & miljødepartementet, 2016).

Klima- & miljøverndepartementet (2001) legger til grunn i definisjonen at opphold og fysisk aktivitet i friluft tar sikte på et mål, det skal gi miljøforandring og naturopplevelse. Slik kan vi forstå aktiviteten som middel og opplevelsen som mål. Dette presiserer regjeringen slik; naturopplevelser er selve kjernen i friluftslivet og inneholder opplevelser knyttet til både blomster og trær, fugle- og dyreliv, vann, smak, lyd og lukt gjennom årstidenes variasjoner (Klima- & miljøverndepartementet, 2001).

Professor Gunnar Breivik omtaler i Mytting & Bischoff (1999) friluftsliv som en aktivitet som omfatter alle sider ved mennesket, der naturen ikke bare er en arena for fysiske prestasjoner alene, men mer en arena for å oppleve naturen gjennom kroppen. Oppfattelsen deles av Tordsson (2010) som utdyper at typiske trekk for friluftslivet er et rikt liv med enkle midler, i nær kontakt med naturen. Kontakt som engasjerer oss helhetlig og integrert når det gjelder kropp, tanker og følelser. I tillegg vektlegger han egenverdier som opplevelser og erfaringer som typiske trekk snarere enn nytteverdier. Bischoff (2008) beskriver dette synet som en meditatív tilnærming, der indre ro, stillhet og å stresse ned står i fokus.

Flemsæter, Brown & Holm (2011) ytrer at det i dagens samfunn finnes to kategorier innenfor friluftsliv. De som søker naturen for stillhet og ettertanke og de som søker fart og spenning. Felles for begge mener Flemsæter et. al. (2011) er at de har utviklet seg fra de samme tradisjonelle norske ideene om friluftsliv, at det skal være enkelt. Horgen (2018) stiller seg derimot kritisk til måten Flemsæter et. al. refererer til de tradisjonelle ideene om friluftsliv. Han belyser at folks måter å gå på tur alltid har, og alltid vil være i endring. De som hevder friluftslivsbegrepet refererer til en tidløs tradisjon bør ikke tas seriøst (Horgen, 2018).

Bentsen, Andkjær & Ejbye-Ernst (2009) forklarer friluftsliv med bakgrunn i historien som et produkt av en økt samfunnsinteresse for naturen, menneskers behov for å bevege seg i naturen og vår praktiske bruk av naturlandskapet. På grunn av friluftslivets stadig forandring parallelt med samfunnet er det til slutt vanskelig å fastsette hva friluftsliv er (Horgen, 2018; Tordsson, 2010). De ulike definisjonene illustrerer kompleksiteten av begrepet, men belyser også et felles fokus på naturopplevelsen som en sentral del av friluftslivet.

2.3 Naturopplevelse

Det finnes flere ulike teorier som prøver å forklare hvordan mennesker påvirkes av naturen. Denne oppgaven tar utgangspunkt i tre forklaringsmodeller som ifølge Vikene (2012) vanligvis blir benyttet for å forklare dette: i) Kultur- og læringsteori (Knopf, 1987), ii) generelle teorier om stress og stressreduksjon (Cohen, 1980) og iii) evolusjonsteorier (Kaplan, 1995; Ulrich, 1983).

i) Knopf (1987) sin kultur og læringsteori tar utgangspunkt i at menneskets opplevelse av natur er avhengig av den mening og verdi samfunnet tillegger den. Teorien hevder at de holdningene og følelsesmønstre som utvikles, skjer svært tidlig i barndommen. Teoriens fokus rettes hovedsakelig mot hvordan holdningene til naturen dannes. Kultur er det lærte, og det som ligger dypt i kulturen oppfattes som en selvfølge. Det *lærte* lar oss se ting *som* noe. Dette kalles “kulturelle briller”. “Brillene” definerer det vi ser, gjennom de begrepene og fortolkningsmønstre vi har lært i vår kultur. Slik kan vi tolke kulturen som det som legger føringer for hva vi skal tro og mene om for eksempel vindmøllene (Tordsson, 2010).

Tidligere erfaringer og kulturelle briller skaper en forforståelse og holdning til det vi ser. I møte med vindmøller vil vår forforståelse ifølge Tordsson (2010) prege fortolkningen av fenomenet. Forforståelse forklarer Bischoff (2015) som hvordan vi bevisst og ubevisst forholder oss til omgivelsene, tar inn naturen, opplever den og forstår den i lys av alle våre tidligere opplevelser som ligger lagret i kroppen.

ii) Cohen (1980) i sin teori om stress og stressreduksjon viser til høy kompleksitet, intensitet og bevegelse i urbane miljø, som over tid oppleves som stress. Naturmiljøet trekkes her fram som et miljø med lavere grad av kompleksitet og derfor egnet til å redusere stress.

Teorien sier ikke at naturen er stressreducerende i seg selv, men viser å ha mindre arousal-økende stimuli enn for eksempel et industriområde. Et arousal-økende stimuli må i denne sammenheng forstås som noe som virker stressende. Ethvert sted med lite arousal-økende stimuli vil da kunne redusere stress. Flere forskningsarbeid viser ifølge miljødirektoratet (2019) at behovet for å oppleve stillhet og ro og til å slippe unna stress og mas er svært viktig for helsen og trivselen til flere.

Forskning viser at forventningen til et stimuli påvirker hvordan man opplever den, samt hvilken effekt stimulusen har på individet (Eriksen & Ursin, 1999; Levine, 1978; Plassmann, O'Doherty, Shiv & Rangel, 2008). Hvilke forventninger en har til hva man kan gjøre for å unngå eller eliminere en stressende stimuli vil ha betydning (Plassmann et. al., 2008). Hvis en har en negativ respons-resultat-forventning så forventer en at uansett hva en gjør, vil utfallet være negativt. Dette gir en følelse av håpløshet. En kan også ha en totalt fraværende respons-resultat-forventning. Da oppleves det at uansett hva en foretar seg, så kan en ikke påvirke utfallet av situasjonen. En opplever det en kan kalle for hjelpeløshet. Det kommer frem som viktig for opplevelsen av stress, hva som forventes i en situasjon (Eriksen & Ursin, 1999). Stressrespons i seg selv er en alarm som følge av noe som oppfattes i miljøet som manglende eller i ubalanse (Sebastian, 2013).

iii) Evolusjonsteoriene tar utgangspunkt i at mennesket er tilpasset et liv i naturen gjennom evolusjon (Vikene, 2012). Menneskers respons på naturen er derav nedarvet og ikke tillært.

Kaplan & Kaplan (1989) mener at mennesket gjennom evolusjon har lært opp den kognitive delen av hjernen til å like naturlig landskap og mislike menneskepåvirkede landskap. Dette forklarer de gjennom sin teori "*attention restoration theory*", om miljøpsykologi og naturens innvirkning på helsen. Teorien tar for seg naturens betydning for å redusere stress og fremme rehabilitering hos mennesker. Den tar utgangspunkt i to typer oppmerksomhet; direkte oppmerksomhet og spontan oppmerksomhet. Den direkte oppmerksomheten krever konsentrasjon og energi, og brukes når nye lyder oppstår i et miljø, som for eksempel fra vindmøller på fjellet. Spontan oppmerksomhet gir mennesket mulighet til å slappe av og fokusere på seg selv og tas i bruk ute i naturen. Denne fungerer ifølge Kaplan (2001) og Kaplan (1995) dypt restaurerende. Mennesket får altså tid og anledning til å koble av og samle krefter.

Dragland (2018), Laumann (2004) og Strumse (1996) bekrefter Kaplans teori. Dragland (2018) mener den direkte styrte oppmerksomheten tas i bruk når noe krever konsentrasjon og tilstedeværelse. Den spontane oppmerksomheten derimot er uvilkårlig og krever ingen anstrengelse. Laumann (2004) og Strumse (1996) mener menneskers preferanser synker med økende grad av menneskelig påvirkning og dårligst likt er de kategoriene som representerer menneskets inngrep i naturen. Inngrep som for eksempel Midtfjellet vindpark. Dette mener klima- & miljøverndepartementet i samarbeid med nordisk ministerråd (2009), kommer av at dagens informasjonsrike samfunn krever mye direkte oppmerksomhet. Den direkte oppmerksomheten bearbeider, sorterer og avviser forstyrrende element, som for eksempel støy. Kapasiteten til mennesket er svært begrenset. Å bli utsatt for mye direkte rettet oppmerksomhet fører derfor raskt til mental tretthet. Den spontane oppmerksomheten finnes i naturen og krever derimot ingen anstrengelse eller energi. Som motsatt fremmer den rekreasjon og avkobling (Nordisk ministerråd, 2009).

Kaplan (1995) kom fram til fire grupperinger som i særlig grad gir rekreeerende effekt i et naturmiljø; opplevelsen av å komme seg vekk, opplevelse av totalitet eller omfang og sammenheng, fascinasjon og forenlighet mellom person og miljø. I sin forskning kom også Kaplan & Kaplan (1989) fram til rekreasjon som en av de viktigste grunnene til at folk går på tur i naturen. Om noen form for generalisering kan gjøres om rekreasjons-søkere, er det derimot at folk varierer enormt i hva de ønsker av sine rekreasjonsaktiviteter (Clark & Stankey, 1979).

2.4 Gestaltteori for opplevelse

Gestaltteori innenfor psykologien er ifølge Sander (2019) en retning som legger vekt på den betydning helheten har for hvordan mennesker oppfatter omgivelsene og at helheten i den betydning må ses på som mer enn summen av delene. Stoknes (1994, s. 74) legger fram i sin hovedfagsoppgave om økopsykologi, en definisjon av opplevelse som gestalt: *“Opplevelse er gestalten (helheten) av relasjonene mellom den konkrete tingen selv, de underbevisste og kroppslige reaksjoner samt den språklige bevissthet”*. Opplevelsen av naturen på Midtfjellet må sådan belyses gjennom disse relasjonene sammen, og forstås i en større sammenheng. Definisjonen poengterer at opplevelse ikke bare er subjektiv eller objektiv, men oppstår i selve møtet mellom mennesket og verden i sin helhet (Stoknes 1994). Slik Stoknes fremstiller

opplevelse belyses også av den franske filosofen Merleau-Ponty som i likhet beskriver opplevelse som en relasjon mellom mennesket og verden, hvor begge bidrar til opplevelsen. Vi opplever alltid “noe”. Dette betyr at opplevelsen ikke skal forstås som noe rent subjektivt (Merleau-Ponty, 1994).

Stoknes (1994) tar utgangspunkt i begrepet “livsverden” som henviser til umiddelbare, konkrete verdener som mennesker tar for gitt. Denne livsverden fremtrer i tre hovedområder: En ytre verden av ting som for eksempel mennesker, landskap, dyr og steder som oppleves spontant nærværende. En indre verden av kroppsforfølelser, dagdrømmer, følelser, vage anelser, smerter, lyster og begjær som omtales som ubevisste områder av personligheten. Tredje og siste hovedområde er knyttet til språk og bevissthet. Dette kjennetegnes ut ifra en eller annen form for fornuft. En fornuft hvor mennesket tenker i et privat, sosialt og kulturelt område. Opplevelse kjennetegnes altså her ved at alle tre hovedområdene er samtidig tilstede og ser på relasjonene mellom hendelser i hver av dem (Stoknes, 1994).

Til sammen utgjør de tre hovedområdene det Stoknes kaller gestaltmodellen. Modellen kan synliggjøre hvordan opplevelsens helhet kan bli stengt ute på grunn av individets holdninger til fenomenet. Dette skjer for eksempel når bevisstheten anser naturen på Midtfjellet, kun som et middel for å oppnå et annet mål, for eksempel strøm, penger eller tilgjengelighet. Opplevelsen fanges med andre ord av bevisstheten i en mål-middel-struktur. Relasjonene til naturen på Midtfjellet og de indre reaksjonene kommer dermed i skyggen av mål-middel-strukturen (Stoknes, 1994). Derimot trekker han frem at resultatet blir det samme uavhengig om det er mål-middel-strukturer, forklaringer, sosiale bånd eller individuelle vaner som dominerer i bevisstheten. Nyanser i egne reaksjoner til for eksempel naturen på Midtfjellet, samt de kvaliteter man finner der, blir stengt ute og blir ikke lagt merke til (Stoknes, 1994).

2.5 Naturens stillhet

Ifølge Nils Faarlund sitt arbeid, som delvis springer ut ifra Arne Næss (1999) sin økosofi eller dypøkologi, er naturen sin egenverdi svært viktig. Altså, Faarlund og Næss vektlegger at naturen er en egenverdi i seg selv, utover den verdien vi mennesker tillegger den (Jensen, 2000). Faarlund (2002) mener også at stillhet etter norsk friluftslivstradisjon er en verdi i seg selv. Mister vi

stillheten i naturen er det ikke bare stillhetens egenverdi vi mister, men stillhetens egenskap til å skape inspirasjon, refleksjon og kreativitet. Det som derimot oppleves som absolutt stillhet kan flere beskrive som ubehagelig (Dragland, 2018).

Det er ikke uvanlig at en må gripe til poesien når en vil uttrykke de inderlige sider ved friluftslivet og hva som ligger til grunn for gode naturopplevelser (Tordsson, 2010). Dikteren Hans Børli definerer ikke naturens stillhet som absolutt stillhet, men fravær av lyder som ikke hører hjemme i omgivelsene (Dragland, 2018). Naturlige lyder fra blant annet rennende vann, vindsus i trærne og fuglekvitter blir dermed definert som stillhet i naturen, ifølge Dragland (2018) og Hågvar (2014). Hva som ikke hører hjemme i omgivelsene oppleves forskjellig (Kolstad, 2013; Grøtvedt, 1987; Clark & Stankey, 1979). Opplevelsen av lyden fra vindmøllene i naturen kan derfor være ulik fra individ til individ.

Stillhet, fred og ro blir beskrevet som en truet naturressurs i stortingsmeldingen nr. 39 fra 2001 (Klima- & miljøverndepartementet, 2001). Tidligere studier viser at stillheten blir beskrevet som vesentlig kvalitet for friluftslivet, av Vaagbø (1993). Flere studier forklarer at natur og naturlige sanseinntrykk, påvirker helsen positivt og gir energi, i motsetning til menneskeskapte sanseinntrykk, som krever energi og gir mentalt trøtthet (Cohen, 1980; Ulrich, 1984; Kaplan, 1995; Vikene, 2012). Slik kan naturlig lyd sees på som energigivende fremfor menneskeskapte lyder som krever energi. Flere forskningsarbeid viser at behovet for å oppleve stillhet og ro, samt å slippe unna stress og mas er svært viktig for helsen og trivselen til mange (Vikene, 2012; Laumann, 2004; Strumse, 2007). Dette gjenspeiles i forskning (Odden & Aas, 2002; Vaagbø, 1993; Wergeland, 2009), som viser at mange betrakter det å komme seg vekk fra støy som dominerende faktor til å gå på tur. Behovet for stillhet vil trolig øke i dagens samfunn som er preget av støy (klima- & miljøverndepartementet, 2001).

2.6 Støy

Opplevelsen av lyd er ulik fra individ til individ. For noen kan lyden fra en bilmotor være en behagelig lyd, mens for andre kan det oppfattes som støy. Den enkleste definisjonen mener Grøtvedt (1987) er uønsket lyd. En dypere definisjon er beskrevet av Relster (1975). Han beskriver støy som lyd med innflytelse på menneskers fysiske og psykiske velvære, og som kan

føre til endringer i atferd og livsstil som oppfattes negative av individene. Faarlund (2002) definerer begrepet som all lydform vi opplever som plagsomme, både på kort eller lang sikt. Lyder som påvirker oss negativt og er uønsket i miljøet kan derfor betraktes som støy.

Lyd er en naturlig del av våre omgivelser. Ved hjelp av moderne instrumenter kan lydnivået måles. Lydstyrken angis i desibel (dB). Det er en fastsatt skala for desibel slik at 0 nærmest svarer til det laveste lydnivået mennesket kan oppfatte. Skalaen er laget logaritmisk som vil si at når 10 dB er ti ganger så mye energi som 0 dB så representerer 20 dB 100 ganger så mye energi. En økning i lydnivået på rundt 10 db vil da fordoble den subjektive oppfattelsen uansett hvor på skalaen økningen skjer (Grøtvedt (1987)).

Både fysisk måling av støy og folks subjektive oppfatning av støyen kan gi verdifulle opplysninger om støyens omfang. Den fysiske målingen gir objektive mål, og kan derfor synes som den mest pålitelige og riktige metoden for å kartlegge støyproblemet i et område. En fullstendig fysisk kartlegging av et område sier derimot ingenting om individets opplevelse av støyen (Grøtvedt, 1987). Opplevelsen av støy kan variere ut ifra hvilken kilde lyden kommer fra (Miljødirektoratet, 2019). Hvor plagsom støyen oppfattes avhenger ikke bare av støynivået, ifølge Faarlund, 1994. Han poengterer at hvilken aktivitet som blir forstyrret, hvilket miljø aktiviteten bedrives i og støyens egenart, for eksempel frekvensspekter, tidsforløp, forutsigbarhet og varighet er avgjørende for opplevelsen. Det er samtidig av betydning om støyen kommer fra visuelle inntrykk, som for eksempel fra roterende turbinblad fra vindmøller, eller fra en ubevegelig støykilde. En slik innfallsvinkel til støy mener filosofen Hans Kolstad (2013) har viktige konsekvenser, som konkluderer med at støyplagen således må forstås som et personlig problem I en rapport fra Transportøkonomisk institutt om befolkningsreaksjoner på vindmøllestøy, listes individets tilknytning til støykilden som en viktig faktor til graden av opplevd støy (Sundfør & Klæboe, 2015). Rapporten viser at personer med positiv holdning eller som har personlig gevinst av en støyende virksomhet, i mindre grad vil oppleve støyen som plagsom enn personer uten slik tilknytning. Gjestvang (1985) viser til undersøkelser som samsvarer med denne påstanden. Han tilføyer at mennesker som mener støyens virksomhet ikke tjener noen formål eller mener at myndighetene ikke handler tilstrekkelig for å redusere støyen, opplever den mer plagsom.

2.7 Vindmøller

På fagterminologien er vindturbiner et mer presist ord for det som på allmennspråket blir omtalt som dagens moderne vindmøller (Hofstad & Rosvold, 2019). Vindmøllen består av en turbin som roterer med tre turbinblader og produserer elektrisitet når vindstyrken overstiger tre meter pr. sekund. Når vindstyrken går over 25 meter pr. sekund blir turbinen bremset opp og skrudd av for å hindre slitasje (Hofstad & Rosvold, 2019). Gjennomgående i denne oppgaven er det allmennspråklige begrepet tatt i bruk ettersom det brukes av informantene.

Opp mot 130 meter høye vindmøller har i seks år vært å skue i øykommunen Fitjar, som ligger på nordsiden av øya Stord i Sunnhordland. vindparken i Fitjar ble etablert i juni 2013 på Midtfjellet. Gjennom to faser ble det satt opp 44 vindmøller i løpet av 2013. I 2018 ble parken utvidet med elleve vindmøller, dermed har Midtfjellet blitt en av Norges største vindkraftanlegg med sine 55 vindmøller av sitt slag. I forbindelse med etableringen av Fitjar vindpark ble det bygget totalt 27 km med vei. Etableringen av veinettet og fundamentene til vindmøllene har krevd store naturområder på Midtfjellet, som óg har hatt konsekvenser for biologisk mangfold (Midtfjellet vindkraft, 2008). Veinettet gjør derimot fjellet lettere tilgjengelig da det nå er mulighet for å kjøre opp til starten av lysløypa og merka turstier (Midtfjellet vindkraft, 2018).

Det er uenighet om hvorvidt vindmøller er ønsket på Midtfjellet. Vindkraftanlegg blir omtalt som bærekraftig produsent av fornybar energi som bidrar til det grønne skiftet, ifølge Midtfjellet vindkraft (2018). En undersøkelse gjort av CICERO, senter for klimaforskning, viser til at dobbelt så mange er positive til vindkraft enn negative. Resultatene fra undersøkelsen viser derimot også at antall positive er redusert fra 2018 til 2019 (Amundsen, 2019). Senest i 2019 arrangerte Stord- & Fitjar turlag, Stord jeger- & fiskeforening, samt andre engasjerte innbyggere i Fitjar en protestmarsj mot videre utbygging av vindmøller på Midtfjellet (Hovstad, 2019).

Støy er et gjengående tema hvor det planlegges og bygges vindparker. Støy som følge av vindturbiner i drift vil hovedsakelig generere fra vingene når de roterer (Midtfjellet vindkraft 2019). Vindindustrien hevder at lyden som produseres av vindturbinene er lavere enn fra andre støykilder (Hjorth, 2012). Lyd fra vindmøller er derimot bredspektret, fra ikke hørbar infralyd, til hørbar lavfrekvent og høyfrekvent lyd (Miljødirektoratet, 2018). Folkehelseinstituttet (2015) mener kunnskap om hvilke påvirkninger lavfrekvent støy kan ha for helsa er mangelfull.

Hjorth (2012) forklarer at siden vindmøllene strekker seg høyt opp i luften vil lyden kunne sammenlignes med flystøy, en lyd som kommer ovenfra og brer seg utover store flater. Ifølge miljødirektoratet (2018) karakteriseres lyden fra vindmøller ofte som en “svisje”-lyd. Dette forårsakes av at lydnivået fra vingene er høyest når de skjærer ned mot bakken, og skaper en rytmisk endring i lydbildet. Faarlund (1994) som tidligere nevnt, legger vekt på støyens egenart som en viktig faktor for hvor plagsom støyen oppleves og nevner blant annet lydets frekvensspekter som en av disse.

3.0 Metode

I dette kapitlet vil vi først gjøre rede for oppgavens metodetilnærming, samt fenomenologi og hermeneutikk som har vært sentrale i vårt arbeid. Videre forklares de valgene vi har gjort i vårt forskningsarbeid på bakgrunn av relevant teori.

3.1 Kvalitativ metode

Vitenskapelig forskningsmetode omfatter ifølge Grønmo (2016) et sett med normer som skal sikre at forskning er faglig forsvarlig. Metode er generelt sett en planmessig fremgangsmåte for å nå et bestemt mål. Et mål som i vitenskapelig virksomhet er å bygge opp kunnskap om bestemte fenomener og utvikle en teoretisk forståelse av denne kunnskapen (Grønmo, 2016). Ordet “metode” stammer av det greske ordet “methodos” og betyr å følge en bestemt vei mot et mål. Metoden er altså middelet og fremgangsmåten som brukes i forskningen. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet mener Aubert (1985) er med i arsenalet av metoder. Interessen for og tiltroen til kvalitativ forskning har i de siste tiårene hatt en stigende trend. Kvalitative metoder gir vilkår for andre former for innsikt enn tradisjonelle kvantitative metoder. Innsikten legger hovedvekt på den enkelte begivenhet eller person, gjennom forskning på ord og frie uttrykksformer. Forskingen kan gi en faglig dybdeorientering som bidrar til å forstå blant annet meningsinnholdet av de ord og uttrykksformer som kommer frem (Befring, 2010). Ifølge Grønmo (2016) skal kvalitative metoder bygge på teorier om menneskelig erfaring (fenomenologi) og teorier om fortolkning (hermeneutikk).

3.2 Fenomenologi

Ordet *fenomenologi* betyr «læren om fenomenet», og handler om menneskers personlige opplevelse av noe. Fenomenologi utforsker det subjektive perspektivet, og handler om det synlige. For å studere mennesket må man se på menneskets subjektive oppfatning av virkeligheten. For å få en fenomenologisk tilnærming må man studere mennesket som handlende,

følende, menende, forstående og opplevende individer. Målet er å få en nøyaktig beskrivelse av personens perspektiver, forståelse og opplevelser (Thornquist, 2018).

Med fenomenologiske studier forklarer Grønmo (2016) at aktørens egen opplevelse av fenomenet, eller livsverden ligger til grunn i analysene. Med andre ord står begrepet knyttet til studier av folks hverdagsliv. Det legges derfor stor vekt på å forstå handlinger ut fra aktørens egne synspunkt i slike analyser og mindre vekt på forskerens observasjoner av den ytre konteksten.

Opplevelsen av fenomenet må tolkes ut ifra hver enkelt persons bakgrunn, interesser og forståelse. To turgåere kan gå på samme tidspunkt i samme vindpark, men ha helt forskjellig opplevelse (Thornquist, 2018). Med andre ord handler fenomenologi om den subjektive opplevelsen av situasjoner.

3.3 Hermeneutikk

Hermeneutikk betyr fortolkningslære og består av ulike fortolkningsprinsipper (Kvale & Brinkmann, 2015). I arbeid med hermeneutikk som metode henter man frem informantenes subjektive meninger. Disse blir fortolket gjennom en stadig frem- og tilbakeprosess mellom deler og helhet. Dette er for å skape en stadig dypere forståelse og betegnes i hermeneutikken som den hermeneutiske sirkel. Flere fortolkninger på det samme materiale vil berike og styrke intervjuforskningen. Slik vil man til slutt nå frem til en god indre helhetsforståelse av intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2015).

I arbeid med datainnsamlingen og diskusjonsdelen er det viktig å holde en perspektivisk subjektivitet. Dette betyr at forskeren setter ulike perspektiver og ulike spørsmål opp mot den samme teksten, og slik kommer til ulike konklusjoner og fortolkninger. Det er nettopp en formidling av et slikt mangfold av perspektiver som er intervjuforskningens styrke (Kvale & Brinkmann, 2015).

3.4 Valg av metode

Problemstillingen ble besvart med en kvalitativ tilnærming da det i oppgaven søkes etter å kartlegge en helhet og et ønske om å gå i dybden hos den enkelte. Det er med andre ord individenes meninger og tanker som ligger til grunn for forskningen. (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016). I forarbeidet for valg av problemstilling og metode har vi gjort et grundig litteratursøk for å finne ut hvilken forskning som finnes fra før. Oppgaven bygger på tidligere forskning av temaet, slik får vi en kumulativ oppgave (Dalland, 2017).

Gjennom deltagende semistrukturerte intervju av fem innbyggere i Fitjar kommune vil vi finne ut om vindmøllenes fremtreden påvirker naturopplevelsen til turgåere i Midtfjellet vindpark. Med snøballmetoden og noen strategiske vurderinger for deltakelse får vi en strategisk utvelgelse av informanter (Grønmo, 2016). Informantene i oppgaven har tatt området på Midtfjellet i bruk både før og etter vindparken ble bygget i 2013.

Med en forforståelse av fenomenet man vil undersøke er det ifølge Dalland (2017) lett å påvirkes av å se etter det som bekrefter forforståelsen. Fra et forskningsperspektiv er det hensiktsmessig å unngå dette (Grønmo, 2016). Av den grunn ble ikke vindmøllene på Midtfjellet oppsøkt av oss før etter datainnsamlingen. For å gi svar på problemstillingen er det også hensiktsmessig å gå i dybden og prøve å forstå fenomenet i den konteksten fenomenet forekommer (Dalland, 2017). Opplevelsene og erfaringene til lokale turgåere på Midtfjellet vil derfor være viktig for å gi oss en helhetlig forståelse av de spesifikke forholdene det forskes på (Grønmo, 2016).

Gjennom å intervju innbyggerne i deres egne hjem får vi et mer personlig møte med forskningspersonene. Vi får samtidig muligheten til å forklare spørsmålene om noe skulle være utydelig. Resultatene kan bli særegne og eventuelle avvik kan komme frem med en kvalitativ metode. Et intervju fremfor et spørreskjema gir informanten mulighet til å svare fritt, uten styring av svaralternativer. En slik mulighet vil kunne bidra til å få frem informasjon vi selv ikke vet om på forhånd (Dalland, 2017). I intervjuet sikter vi på en så fullstendig forståelse som mulig når det gjelder informantenes særegne opplevelser, erfaringer og meninger.

3.5 Intervjuguide og dybdeintervju

Intervjuguiden er en viktig del av forberedelsene til datainnsamlingen. For å lage intervjuguiden har vi først tilegnet oss kunnskap om Midtfjellet vindpark i Fitjar, og om hvordan støy i forhold til lyd og det visuelle er med å påvirke naturopplevelsen. Spørsmålene har deretter blitt utviklet for å besvare problemstillingen i vår oppgave. En intervjuguide skal lede oss igjennom intervjuet, men samtidig bør vi komme med oppfølgingsspørsmål og la spørsmålene formes av samtalen (Dalland, 2017). Med et semistrukturert kvalitativt intervju som sikter mot å gå i dybde, ligger grunnlaget for å oppnå nettopp dette. Ifølge Dalland (2017) må ikke antall intervjupersoner være for mange. Gode samtaler med noen få intervjupersoner kan gi mye stoff til en oppgave (Dalland, 2017). Med fem informanter fikk vi derfor tilstrekkelig data til å besvare problemstillingen. Visse kriterier ble også satt i forkant av intervjuene. Utvalget av informanter skulle være både kvinner og menn i voksen alder mellom 25 - 70 år som hadde brukt området på Midtfjellet i perioden før og etter utbygging av vindmøller. I forkant av intervjuene gjennomførte vi et pilotintervju for å kvalitetssikre intervjuguiden. Pilotintervju blir gjennomført slik at eventuelle misoppfatninger av spørsmålene skal bli oppdaget og endret (Grønmo, 2016).

I søken etter å finne svar på problemstillingen nærmer vi oss sider ved informantenes personlige sider som noen kan føle truende eller ha vanskelig for å svare på fordi de aldri har satt ord på disse sider ved naturopplevelsen. Vanskeligheten med språket som inneholder de mer følsomme sider ved friluftslivet, gjør at en muligens bør tolke resultatene med en viss forsiktighet (Vaagbø, 1993). Vi opplevde at noen av intervjupersonene var kunnskapsrike og veltalende der andre virket mindre reflekterte. Den ideelle intervjupersonen finnes ikke (Kvale & Brinkmann 2015). Til å starte med opplevde vi at informasjonen samlet inn fra enkelte informanter, som mindre oppbyggende for problemstillingen. I analysearbeidet kom det derimot frem at disse intervjuene på ingen måte ga et mindre tydelig bilde av informantens opplevelser. Disse intervjuene kunne derimot bidra med logiske motsigelser som i analysearbeidet kunne tolkes og klargjøres av oss, kan ifølge Befring (2010) løfte kvaliteten i forskningsarbeidet.

3.6 Analyse av intervjuene

Analysen av intervjuene er et forskningsarbeid i søken etter meninger, ytringer eller uttalelser som kan applikeres til oppgaven (Grønmo, 2016). Dette er viktig arbeid da kvalitative data ikke taler for seg selv (Johannessen et al, 2016). Derfor har vi måttet analysere og tolke det innhentede materialet for å finne ut hva det forteller oss. Videre har vi jobbet med å fremstille materialet slik at oppgavens problemstilling belyses inngående. (Dalland 2017). Selve hensikten med kvalitativ forskning er å kunne se et fenomen fra flere ulike posisjoner eller i henhold til ulike virkelighetsforståelser (Aase & Fossåskaret, 2014). Derfor er det ifølge Aase & Fossåskaret (2014) viktig at forskeren ikke kategoriserer observasjoner kun etter eget hode, men prøver å få tak i den kategoriseringen informantene selv gjør. Selve fortolkningen av det som blir sagt kommer derimot ut fra vår egen forståelse. Dette gjøres selv om perspektivet kan virke fremmed for intervjupersonen.

I første fase av kvalitativt analysearbeid er det viktig å skape seg et helhetsinntrykk av intervjuet før en starter arbeidet med fortolkningen (Dalland, 2017). Dette gjorde at vi unngikk å fortape oss i enkelte detaljer. Andre fase går ut på å orientere seg i materialet ved hjelp av koding, kategorisering og begrepsoversikt (Johannessen et al, 2016). Dette hjalp oss å finne meningsbærende elementer, skaffe oversikt og skille ut det som var sentralt for problemstillingen. Tredje fase kondenserer materialet med utgangspunkt i koding (Johannessen et al, 2016). På den måten fikk vi adskilt meningsinnholdet som lå i kodene. Med andre ord reduserte vi materialet, som deretter ble kategorisert etter kodeordene. Fjerde og siste fase er å sammenfatte alt og bruke materialet til å utforme nye begreper og beskrivelser (Johannessen et al., 2016). Som forskere satt vi det nye sammenfattende materialet sammen med det opprinnelige arbeidet og kontrollerte at alt samsvarte. På denne måten forsikres det ferdige materialet mot mistolkninger som kunne skjedd underveis i prosessen (Johannessen et al., 2016). Selve poenget med den kvalitative tolkningen er ifølge Aase & Fossåskaret (2014) å synliggjøre ulikheter i virkelighetsforståelse og ikke søke etter en endelig sannhet.

Hermeneutikk og Fenomenologi har i denne oppgaven har vært sentrale i vårt arbeid med å fortolke og hente ut saklig materiale fra intervjuene (Dalland, 2017). I arbeid med den hermeneutiske metoden har vi hentet frem informantenes meninger og videre fortolket denne på en saklig måte. Med fenomenologisk metode ønsker vi som forskere å få økt forståelse og innsikt

i informantenes livsverden (Aase & Fossåskaret, 2014). I denne oppgaven ser vi etter å forstå hvordan turgåere i Fitjar uttrykker sin naturopplevelse i Midtfjellet vindpark. I arbeid med disse to prosessene har vi klart å tolke informantenes meninger slik at vi kan forstå og ikke bare forklare. En forståelse som gjennomgående har vært sentrale i diskusjonsdelen.

3.7 Reliabilitet og validitet

I kvalitativ forskning handler validitet om en har undersøkt det som en hadde til hensikt å undersøke (Kvale, 1997). Data som er samlet inn må inneholde relevans og gyldighet sett i forhold til forskningsspørsmålet (Dalland, 2017). For å sikre validiteten i vår oppgave har vi sørget for å intervju personer har brukt området på Midtfjellet i perioden før og etter utbygging av vindmøller. Vi har i tillegg brukt relevant teori for problemstillingen, slik at det vi ønsker å finne ut blir belyst best mulig. Ved å legge intervjusituasjonen maksimalt til rette på informantens premiss styrkes validiteten (Befring, 2010). Derfor har vi valgt å gjennomføre intervjuene hjemme til informantene på deres premisser.

Reliabilitetsprinsippet viser hvor pålitelig datamaterialet er (Grønmo, 2016). Den bygger på fremgangsmåten og at data presenteres slik at dens sanne mening kommer fram og er sentral i oppgaven (Dalland, 2017). Når det gjelder intervjuets reliabilitet er den relatert til spørsmålsformuleringen. For å ivareta reliabiliteten til informantene, valgte vi å benytte lydopptak under hele intervjuet. For å kunne anvende lydopptak etter etisk lov, søkte vi til norsk senter for forskningsdata (NSD) for godkjenning av prosjektet (NSD, 2019). Deretter transkriberte vi samtalene på en slik måte at helheten av intervjuet kom frem. Dette sørger ifølge Dalland (2017) for at informantenes fulle mening er i fokus og blir sentral for oppgaven. Validiteten henger tett sammen med reliabilitet i en forskningsstudie (Krumsvik, 2014).

3.8 Etikk

Det er viktig at egne meninger ikke setter preg på oppgaven (Dalland, 2017). Vi holder oss objektive og lar funn og resultater være sentral i oppgaven. Det ble tatt et valg om ikke selv å oppleve vindparken før etter intervjuene var gjennomført. Med dette valget skapes i større grad et objektivt forhold til de funn problemstillingen er ute etter (Dalland, 2017).

Opgaven vår er fokusert lokalt i et lite samfunn. Derfor er det blitt holdt nøye fokus på intervjupersonens anonymitet gjennom prosjektet, slik at sitater på ingen måte kan spores tilbake til personene. Det er altså ikke bare et etisk ansvar vi som forskere har gjennom hele oppgaven, men også plikter vi må forholde oss til. Et av de etiske ansvarene vi sitter ovenfor er å stille informantene spørsmål slik at deres egentlige mening kommer frem og på ingen måte er ledende mot det svaret vi ønsker (Dalland, 2017)

4.0 Resultat og diskusjon

I dette kapittelet blir vår tolkning av resultatene fra de kvalitative intervjuene presentert.

Datainnsamlingen blir presentert med sitater fra informantene og drøftet opp mot relevant teori. Sitatene er skrevet om fra dialekt til bokmål, og vi har gitt uferdige setninger en mer språklig formulering uten å endre meningsinnholdet. Navnene Per, Pål, Espen, Ola og Kari som brukes i oppgaven er fiksjonelle.

Kapittelet er kategorisert i tre deler på bakgrunn av informantenes besvarelser. I første del (4.1) gis det et innblikk i informantenes bruk av naturen på Midtfjellet etter at vindparken ble etablert. Her belyses hvilket friluftsliv de bedriver. I andre del (4.2) ser vi på informantenes natursyn og hva de anser som viktige elementer for gode naturopplevelser. Dette kan gi oss en forståelse for deres verdisyn og oppfattelse av naturen på Midtfjellet. Med en forståelse av informantenes natursyn og friluftsliv kommer vi til slutt inn på del tre (4.3), som belyser hvordan informantene opplever vindmøller i sitt friluftsliv på Midtfjellet.

4.1 Friluftslivet til informantene

Vi ønsker å forstå hvordan turgåere i Fitjar uttrykker sin naturopplevelse i Midtfjellet vindpark. Derfor mener vi det kan det være interessant å se om, og i så fall hvordan friluftslivet har endret seg på grunn av vindparken. Informantene representerer både det tradisjonelle friluftslivet, der gåturer og å nyte roen i naturen står i fokus, og det moderne friluftslivet med aktiviteter som sykling og løping.

Kari forteller at en del av friluftslivet for henne er trimturer og søndagsturer på Midtfjellet. Hun beskriver videre hvilke elementer ved turene på Midtfjellet som er viktige for henne:

Da er det jo sånn at du treffer nok en del andre folk, i og med at det har blitt så tilgjengelig. Det er ganske mange som går der, så det er alltid trivelig, for det er alltid mange å hilse på. Men ellers er det jo utsikten, den er veldig fin der oppe. Det er noe jeg tenker på når jeg går der oppe og ser utover alle øyene. -Kari

For Kari er tilgjengeligheten til turområdet og det sosiale en viktig del av turen. Etter etableringen av vindparken har antall turer på Midtfjellet økt, forteller hun. Kari opplever en enklere tilkomst til de fine områdene på fjellet og legger vekt på at det alltid er folk å hilse på.

Utsikten blir nevnt som en viktig faktor for friluftslivet på Midtfjellet. Kari forklarer at den visuelle naturopplevelsen ikke forstyrres av vindmøllene. Relasjonen man har til naturen kan forklares med de indre reaksjonene som dominerer, forklarer Stoknes (1994). Dermed kan altså verdien Kari ser i utsikten over øya og det sosiale samværet påvirke opplevelsen av naturen på Midtfjellet. Tilgjengeligheten blir også nevnt som grunn for økt ferdsel på Midtfjellet av Ola:

For meg var det helt avgjørende at det ble bygget en åpen vei opp for at jeg fikk komme opp på fjellet. Så for meg var det berikende å få en vei opp. -Ola.

Både Ola og Kari opplever veien opp til fjellet som et verdifullt tilskudd til deres friluftsliv på Midtfjellet. Personer som opplever positiv gevinst av en støyende virksomhet, vil i mindre grad oppleve støyen som plagsom (Sundfør & Klæboe, 2015). Den positive gevinsten Ola og Kari beskriver her, kan anses som ytre faktorer som gjør at de indre reaksjonene blir mindre viktige (Stoknes, 1994). Dette kan være en mulig årsak til at de begge opplever vindparken som de gjør. På den andre siden er det ikke gitt at dette er en isolert grunn i seg selv. Mange andre faktorer som for eksempel kulturell bakgrunn, forventning og mål kan også spille inn (Gjestvang, 1985). Det kan allikevel se ut til at ytre faktorer er med å påvirke hvordan de opplever vindmøllene.

Pål og Espen merker òg den økte tilgjengeligheten til Midtfjellet. Derimot har kvaliteten på friluftslivet for dem begge endret seg etter at vindmøllene ble etablert:

For meg er ikke vindparken et turområde lenger, det er et treningsområde. Jeg bruker det til å sykle i. Det er der jeg trener. Men jeg går ikke så veldig mye på tur der. Da går jeg i andre deler på øya her, fordi jeg ønsker å gå i et litt mer naturvennlig område. -Pål

Jeg er ute etter stillhet, dyreliv, fugler og natur, helst uberørt natur. Helst utenfor stier og veier. -Espen

Både Pål og Espen gir uttrykk for at de ser naturlige landskap uten menneskelig påvirkning som verdifullt når de bedriver friluftsliv. Begge informantene forteller at naturvennlige områder med stillhet og dyreliv i friluftsliv er viktig. Dette kan sees i sammenheng med slik klima- &

miljøverndepartementet (2001) beskriver at naturopplevelser er knyttet til blant annet blomster og trær, fugle- og dyreliv som selve kjernen i friluftslivet. Etableringen av veinettet og fundamentene til vindmøllene har krevd store naturområder på Midtfjellet, som òg har hatt konsekvenser for biologisk mangfold (Midtfjellet vindkraft, 2008). Slik Espen uttrykker viktige elementer for sitt friluftsliv opplever han ikke Midtfjellet som et egnet friluftsområdet lenger. Pål sier han fortsatt benytter seg av området på Midtfjellet der vindmøllene står, men kun til trening, da han ikke anser vindparken som et turområde lenger. Pål anser altså ikke syklingen i vindparken som fullverdig friluftslivsaktivitet. Dette stemmer derimot ikke med klima- & miljødepartementet (2016) sin definisjon av friluftsliv som opphold og fysisk aktivitet i naturen. De mener at trening i naturen er friluftsliv. På den annen side kan det Pål uttrykker bety at han ikke anser vindparken som natur, når den tapte floraen er erstattet med vindmøller. Uavhengig av hvilken aktivitet han bedriver, kan den sådan ikke betraktes som friluftsliv i vindparken. Det er uenigheter om en endelig definisjon av friluftsliv. Ifølge Horgen (2018) vil måten folk går på tur alltid være i endring. Ettersom Pål og Espen beskriver naturlige områder som viktige elementer for friluftslivet kan ikke vindparken sees på som et fullverdig friluftsområde for dem.

Ola har i likhet med Pål og Espen rekreasjon som mål, men benytter seg gjerne av Midtfjellet vindpark for disse turene. Han beskriver hvilke elementer som er viktige for hans friluftsliv:

*Det er egentlig bare å kjenne på luften som blåser mot meg og se utover naturen. Komme seg høyt opp og se utover sjøen. Det er veldig berikende for meg, som får meg til å slappe av. Det er ikke å gå tur i seg selv, men det er viktig for meg å komme meg høyt til fjells. -
Ola*

Friluftslivet som Ola beskriver har verdien av sanseintrykk i fokus. Målet til Ola er ikke de fysiske prestasjonene i naturen, men å oppleve naturen gjennom kroppen. Dette synet støtter Breivik i Mytting & Bischoff (1999). Breivik omtaler friluftslivet som en aktivitet som omfatter alle sider ved mennesket, der naturen ikke bare er en arena for fysiske prestasjoner alene, men mer en arena for å oppleve naturen gjennom kroppen. Både de sanselige inntrykkene i naturen og avslappingen er verdier Ola setter høyt når han er på tur. Bischoff (2008) beskriver dette synet som en meditativ tilnærming, der indre ro, stillhet og å stresse ned står i fokus. Vikene (2012) mener naturen ikke er stressreducerende i seg selv, men forklarer at naturen er et sted uten stressende inntrykk. Forskning viser til forventningen av hvordan et stimuli, som for eksempel

vindmøller, påvirker opplevelsen og hvilken effekt vindmøllene har på individet (Eriksen & Ursin, 1999; Levine, 1978; Plassmann et. al., 2008).

I søken etter hvordan naturen oppleves i vindparken, spurte vi informantene om de ville benyttet vindparken for typiske rekreative aktiviteter som for eksempel telting, bålbrenning og rasting. Samtlige av informantene svarte da at de heller ville benyttet et område utenfor vindparken:

Jeg hadde sikkert ikke teltet ved vindmøllene vil jeg tro, jeg ville ha gått et stykke unna.

-Kari

Ja, det er greit å komme seg 1 km fra vindmøllene før jeg setter meg ned og nyter naturen.

-Ola

I intervjuene kommer det frem at både Kari og Ola deler sin fascinasjon av vindmøller. De forteller at vindmøllene ikke oppleves negativt når de går tur i vindparken på Midtfjellet. Kaplan (1995) sin teori belyser fascinasjon som en av faktorene som i særlig grad fremmer rekreasjon i naturmiljø. Begge to oppsøker vindparken med et mål om å se vindmøllene og gir uttrykk for at vindmøllene ikke er til sjenanse visuelt sett. De forteller derimot at de ønsker å komme seg på avstand av dem i søken på rekreasjon, i hovedsak på grunn av virksomhetens lyd. Vindmøllene oppfattes altså ulikt i forhold til hvilke aktiviteter de bedriver. Dette bekrefter Faarlund (1994) som mener at støy oppfattes ulikt ut ifra hvilken aktivitet som blir forstyrret. Slik kan også vindmøller oppleves forskjellig ut fra turens mål. Kaplan (1995) sin teori om fascinasjon som rekreerende i et naturmiljø kan sådan ikke ses på alene men sammen med turens mål.

Friluftslivet på Midtfjellet har altså endret seg for informantene etter at vindparken ble etablert. Med god tilrettelegging for trening og spaserturer på grusveiene i vindparken, er det flere som benytter seg av Midtfjellet som turområde. Det er delte meninger blant informantene om hvorvidt de ser på det som en positiv eller negativ endring. Flemsæter et. al. (2011) deler friluftslivet inn i to kategorier, hvor den ene søker naturen for stillhet og ro og den andre søker fart og spenning i naturen. For informantene som hovedsakelig søker naturen for rekreasjon ser det ut til at kvaliteten har blitt redusert betraktelig hvor vindparken står. Av informantene som i størst grad driver et aktivt friluftsliv i form av mosjon, virker det derimot ikke som kvaliteten har falt eller har like stor betydning for aktiviteten de bedriver.

4.2 Informantenes natursyn og naturopplevelse

Informantene i dette forskningsarbeidet gir uttrykk for at natursyn er noe som må betraktes som individuelt og personlig. Det de derimot viser å ha til felles, er at de alle ser stor verdi av uberørt natur, som kan sees i lys av Hågvar (2014) sin teori om at uberørt natur er verdifull for mennesker. Vi spurte informantene om hvilke faktorer de betraktet som viktige for gode naturopplevelser.

Da oppsøker jeg de plassene som er mest mulig utilgjengelige, der du ikke ser så mye menneskelig innvirkning. -Pål

Det er ikke de tilrettelagte turstiene som er ettertraktet for Pål. Han gir uttrykk for den uberørte naturen uten menneskelig påvirkning som viktig for gode naturopplevelser. Den økte tilgjengeligheten nyter ikke Pål noe fordel av. Espen deler dette synet og utdyper sin opplevelse av den uberørte naturen slik:

Da er jeg borte fra all elendigheten i verden. Det er nesten som når en forfatter sier det at han ikke tenker på seg selv lenger. Det er det jeg opplever da. Det opplever jeg ikke i et industriområde. -Espen

Følelsen av å være ett med naturen vil umulig kunne oppleves i vindparken slik vi tolker han. Natursynet til Espen kan sammenlignes med natursynet som vokste frem etter industrialismen på 1800-tallet. Teknologien skapte en avstand mellom mennesket og naturen som førte til at opplevelsen av naturen endret seg. De visuelle estetiske sidene ved naturen ble beundret og den uberørte naturen ble betraktet som eksotisk (Berggreen, 1994; Frykman & Löfgren, 1994). Espen beskriver uberørt natur som en kontrast til industrialismen. Han opplever vindparken som et industriområde og uttrykker en følelse av stedstap. En følelse Hågvar (2014) mener oppstår når et sted i naturen man er glad i ødelegges. Slik Espen uttrykker sitt forhold til naturlandskapet, mener blant annet Tordsson (2010) og Hågvar (2014) at det kommer av samfunns- og industriutvikling fra den tid naturen ble sett på som unyttig, til nyere tid hvor den blir brukt som friområde og rekreasjon.

Per forklarer at natur preget av menneskelige konstruksjoner ikke gir han den samme følelsen som uberørt natur. Vi spør hva det er ved friluftslivet som tiltrekker han:

Det er først og fremst opplevelsen, og opplevelsen er subjektiv, det er en følelse. Det er en tydelig følelse. Og jeg har jo opplevd ting som er mer konstruert og sånt, men jeg kjenner ikke de samme vibbene som når jeg er ute i naturen. Og i og med at jeg har en ganske hektisk hverdag med masse folk rundt meg så er det ofte godt å være alene. Så det tiltrekker meg. -Per

Behovet for uberørt natur og opplevelse av stillhet og fred blir kanskje større når kontrasten er stor. Per opplever ofte å være omgitt av mange mennesker i konstruerte omgivelser som krever direkte rettet oppmerksomhet. Han uttrykker et behov for naturlige omgivelser som krever spontan oppmerksomhet for å stresse ned etter en hektisk hverdag. Kari derimot lever en litt annen hverdag omgitt av natur og mindre direkte rettet oppmerksomhet. Hun beskriver sitt behov for stillhet som mindre viktig i sitt friluftsliv på Midtfjellet:

Ja, nå bor jeg allerede ganske stille, så for andre kan det være godt å komme seg vekk fra kavet rundt seg. Men det er jo alltid deilig å fredelig å gå stille med tankene, og litt i din egen verden om du går alene. -Kari

Det kan se ut til at lange opphold i miljø som krever direkte rettet oppmerksomhet, fører til større behov for naturlige miljø som krever spontan oppmerksomhet. Kari forteller at hun normalt opplever stillhet og fri natur i sin hverdag. Dette kan i seg selv være en forklaring på hvorfor hun ikke legger like stor vekt på rekreasjon på sine turer på Midtfjellet som de andre informantene. Ola vektlegger de assosiasjoner han får fra elementene i omgivelsene. Han meddelte i intervjuet at han i tidlig alder beundret vindmøllene i Danmark, og håpet det ble bygget vindmøller i Norge også.

Det er bare berikende for meg, vindmøller forstyrrer ikke meg (...) jeg tror det har noe med koblingen til barndommen, og hva man er vant med fra en er liten. -Ola

Hva som skaper ulike natursyn kan ses i lys av hvilken forforståelse vi har til fenomenet, forklarer Tordsson (2010). Barndommen kan altså ha noe å si for hvilke assosiasjoner som skapes, som igjen kan ha innvirkning på opplevelsen av omgivelsene. Opplevelsen av natur er individuell mener Knopf (1987) og avhenger av hvilken mening og verdi samfunnet har tilegnet den, samt hvilke holdninger som er utviklet i tidlig barndom. På den andre siden kan verdien av økt tilgjengelighet og hans opplevelse av positiv gevinst være årsak til et slikt natursyn på

Midtfjellet, som Ola gir uttrykk for. Gestaltteori synliggjør hvordan bevissthetens holdning kan stenge ute opplevelsens helhet. Teoriene belyser en forandring i opplevelse når ytre motiver kommer frem. Dette kjenner vi også igjen hos informantene. Indre reaksjoner til vindmøllene på Midtfjellet blir mindre viktig i forhold til de verdiene som følger virksomheten. De trekker særlig fram verdier som økte tilgjengelighet og de elleve millionene som årlig går til lokalsamfunnet. Dette virker å spille betydelig rolle i deres syn på vindparken.

4.3 Synspunkter rundt vindmøller og naturopplevelse

De fem informantene uttrykker ulike syn på opplevelsen av vindmøllene. Espen forteller at han forholdt seg likegyldig til vindparken fram til nye planer om utvidelse ble foreslått.

For meg ble det et vendepunkt når det ble snakk om å utvide vindparken og fordoble det. Da blir det veldig lite natur igjen, og da har det mye å si for meg. For da kan jeg ikke bruke fjellet i Fitjar som jeg vil. -Espen

Slik vindmøllene står per i dag, opplever Espen å fortsatt kunne drive friluftslivet som rekreasjon i områder utenfor vindparken. Skulle det omsider bygges ut på det resterende fjellområde på Midtfjellet, føler han et stedstap av stor betydning for hans friluftsliv. Hågvar (2014) forklarer opplevelsen av et stedstap når et sted i naturen som vi er glad i ødelegges. Han beskriver det som å kjenne på ekte sorg. Slik kan vi forstå vindmøllene som et element i direkte konflikt med de verdiene Espen søker i naturen. Ola poengterer at det er greit med de 55 vindmøllene som står på Midtfjellet nå. Med utbygging blir det derimot vanskelig å finne uberørt natur på Midtfjellet i fremtiden. Da finner han seg heller et annet fjell å gå tur på. Den opplevde verdikonflikten Espen og Ola gir uttrykk for kan sådan ha stor betydning for naturopplevelsen på Midtfjellet. Området hvor vindmøllene er bygget opplever han som et mindre attraktivt turområde. Han forklarer det som et monotont landskap. Det østlige naturområde på Midtfjellet utenfor vindparken er derimot mer varierende og beskrives som mer interessant, og er derfor av større verdi for han. Regjeringen fremstiller hvordan naturopplevelser er knyttet til blomster og trær, fugle- og dyreliv, vann, smak, lyd og lukt gjennom årstidenes variasjoner (klima- & miljøverndepartementet, 2001). Dette kan være med å forklare hvorfor Espen opplever det østlige området som mer verdifullt i utgangspunktet.

Vi spurte informantene om hvordan naturopplevelsen blant vindmøllene oppleves. Noen av informantene forteller at naturopplevelsen har blitt sterkt redusert etter inngrepene på Midtfjellet. Det ble blant annet sagt:

Når jeg går midt inne i vindparken er det et element jeg skulle ønske ikke hadde vært der, og derfor søker jeg etter andre plasser. Altså da føler jeg ikke at jeg er i naturen. Jeg føler jeg er i et industriområde. Jeg vil ikke være så nære vindmøllene når jeg går i fjellet og nyter fjellturen. -Pål

Pål beskriver vindmøllene som en forstyrrende faktor for den nære kontakten med naturen. Han opplever vindmøllene som støy når målet er rekreasjon. Her ser vi en sammenheng med Faarlund (1994) som mener at aktiviteten er avgjørende for opplevelsen av støy. Vindmøllene kan altså oppleves mer støyende for Pål under en rekreerende fjelltur, enn om målet ikke hadde fokusert på en meditativ tilnærming. En annen sammenheng ser vi i evolusjonsteoriene som tar utgangspunkt i at mennesket er tilpasset et liv i naturen gjennom evolusjon (Vikene, 2012). Menneskers respons på naturen er derav nedarvet og ikke tillært. Kaplan & Kaplan (1989) mener at mennesket gjennom evolusjon har lært opp den kognitive delen av hjernen til å like naturlig landskap og mislike menneskepåvirkede landskap. Med en slik teoretisk tolkning av det Pål uttrykker kan vindmøllene betraktes som konfliktskapende til de naturverdiene han legger i sitt friluftsliv. En motsetning til Påls opplevelse av vindmøllene beskrives av Kari som fascinerende og samstemmer ikke med evolusjonsteoriene.

Føler nesten det er feil å si det, men jeg synes at vindmøllene er majestetiske og kule, jeg blir fascinert av dem (...) For meg så ødelegger ikke vindmøllene, jeg ser naturen like fint selv om de er der, for min del. -Kari

Hun ser naturen like fint selv om vindmøllene er der. Samtidig føler hun det er feil av henne å beskrive vindmøllene som fascinerende. Dette kan sees i lys av kultur og læringsteori (Knoph, 1987) og Tordsson (2010) sin teori om kulturelle briller. Det vi har lært gjennom kulturen, gir oss "briller" til å tolke det vi ser. Det som ligger dypt i vår kultur kan oppfattes som en selvfølge. Kulturen kan altså legge føringer for hva vi skal tro og mene (Tordsson, 2010). Den uberørte naturen sees på som verdifull i den norske kulturen, mener Hågvar (2014). Kari uttrykker en følelse av å være i mindretall i sin fascinasjon av vindmøllene. Dette kan være en årsak til at hun føler det er feil å mene det hun faktisk mener. I kultur og læringsteori ligger kulturen dypt til

grunn i det Kari mener. Når vindparken ble etablert på Midtfjellet, vokste en interessekonflikt frem som førte til splittelse i lokalsamfunnet i Fitjar (Baisotti & Løken, 2018). Splittelsen kan også være en mulig kobling til de følelsene Kari gir uttrykk for. Hun føler det er feil å si at hun fascineres av vindmøllene. Feil å si at de er kule og majestetiske. Kari gir uttrykk for følelser som kan knyttes til en negativ holdningsforandring. Ifølge Gjestvang (1985), Sundfør og Klæboe (2015) kan en negativ holdningsforandring til vindmøller føre til at støyen blir opplevd som mer plagsom enn tidligere. Med en slik tilnærming kan vi forvente at Kari vil kunne forandre hvordan hun opplever lyden fra vindmøllene i den kulturen hun er del av.

I lys av det Kari sier, kan det virke som flertallet i Fitjar opplever lyden fra vindmøller som støyende. Espen er en av disse. Hva han ikke liker med vindmøllene får han klart fram: “Støy!” svarer han uten å nøle. Det å komme seg vekk fra støy er en dominerende grunn til å gå på tur for mange (Odden & Aas, 2002; Vaagbø, 1993; Wergeland, 2009). Målet for turene hans er å oppleve stillhet og rekreasjon. Faarlund (1994) mener turens mål har innvirkning på vår opplevelse av støy. Hvorfor Espen opplever lyden fra vindmøllene som støy kan sådan forklares med nettopp hans mål om å oppleve naturens stillhet på tur. Espen anser susen fra vindmølle som unaturlig på fjellet. Kari derimot gjør seg noen andre refleksjoner når vi spør om lyden fra vindmøller høres naturlig ut på fjellet:

Det er noe jeg aldri har tenkt over, men om jeg tenker over det så er det selvfølgelig ikke en naturlig del av naturen. Sånn sett hører det jo ikke hjemme i naturen. Men når du går i vindparken så hører den jo liksom hjemme der, for de det er en del av vindparken. Men som er del av naturen, så er det jo ikke det. - Kari

Det kan virke som Kari verken forventer eller oppsøker naturens stillhet og rekreative kvaliteter når hun går på tur i vindparken. Hun forventer å oppleve en vindpark, og ser på lydene fra vindmøllene som helt naturlig i dette miljøet. Hva som ikke hører hjemme i omgivelsene oppleves forskjellig (Clark & Stankey, 1979; Grøtvedt, 1987; Kolstad, 2013).

Ola forteller at opplevelsen av lydene påvirkes av hvilke assosiasjoner han har til dem. Han beskriver svak lyd med gode assosiasjoner som behagelig:

Stillhet er viktig av og til. Stillhet for meg er at det er veldig svak lyd. Når jeg sitter på et fjell liker jeg å høre svak lyd fra biler. Jeg liker å høre lyden av båter på avstand, lyden fra fly som passerer, lyden av suset fra trærne. Jeg liker mye lyd. Jeg liker lyden av

haglvær og regn, og andre naturlige lyder rundt meg. Hadde det blitt helt stille rundt meg tror jeg at jeg ville kjent en klaustrofobisk følelse (...) Men akkurat der jeg setter meg ned vil jeg ikke ha en vindmølle 300 meter fra meg, for det er litt for mye støy. -Ola.

Ola beskriver svake lyder fra motoriserte kjøretøy som behagelige lyder. Hva som ansees som behagelige lyder er personlig. For noen kan lyden av en bilmotor være en behagelig lyd, mens for andre kan det oppfattes som støy, ifølge Grøtvedt (1987). Ola forteller at han liker å høre lyder konstruert av naturen selv, men også av biler, båter og fly når han er på fjellet. Samtidig er han klar på at der han setter seg ned for å nyte naturens stillhet, ønsker han ikke å ha vindmøller i nærheten. Det blir for mye støy. Dette samstemmer ikke med forskning gjort av vindindustrien, som mener vindmøller produserer lavere lyd enn andre støykilder (Hjorth, 2012). Svak lyd, naturlig lyd og lyder han assosierer som noe fint beskriver Ola som behagelig. Faarlund (1994) mener lydens egenart spiller en viktig rolle for hvor plagsom den oppleves. Vindmøllenes særegne frekvensspekter, tidsforløp og varighet kan derfor være en mulig forklaring på hvorfor Ola liker maskinlyder på fjellet, men ikke lyden fra vindmøllene.

5.0 Konklusjon

Det kommer fram både positive og negative sider om Midtfjellet vindpark. Mange innbyggere nyter godt av økt tilgjengelighet til fjellet, og flere tar turen til Midtfjellet etter at veinettet ble etablert. Noen av informantene uttrykte at vindmøllene ikke er til sjenanse, men konstaterer at når målet for turen er rekreasjon søker de til områder utenfor vindparken der det ikke høres støy fra vindmøllene. Flere av informantene gir også tydelig uttrykk for at naturen mister sin rekreative kvalitet som friluftslivsområde i vindparken. I oppgaven kommer det frem at turgåeres naturopplevelsen i Midtfjellet vindpark, er avhengig av en rekke individuelle forhold. Forhold som blant annet verdisyn, interesser, holdninger og mål som i dominerende grad kan belyses gjennom kulturelle teorier. Overordnet ser vi en kobling mellom hva som oppleves som unaturlig og menneskepåvirket natur. Det kan tyde på at turgåere i Fitjar ikke anser menneskelige inngrep i naturen som naturlige.

Resultatet viser at alle informantene er mest opptatt av landskapets bruksverdi, enten som rekreasjonsområde eller som industriområde. På bakgrunn av det dypøkologiske poenget om at naturen har egenverdi utover det vi mennesker tillegger den, kan et slikt antroposentrisk verdisyn på naturen, løftes fram som en form for kritikk mot premissene som blir lagt til grunn i vindmølledebatten. Konflikter mellom vindmøller og friluftsliv kan altså ha en tendens til å skape spenninger som reproducerer disse verdisynene.

Vi opplever at en større grad av tverrfaglig forskning må involveres for å gi forskningsspørsmålet et mer fullstendig bilde. Resultatene som kommer frem i denne oppgaven må derfor ikke ses på isolert, men kan ses i sammenheng med annen forskning. Vi ser en utvikling hvor folk tilpasser seg møllene som en mer eller mindre naturlig del av fjellet. Vi ser også en utvikling i motsatt retning hvor folk opplever vindmøllene som et angrep på natur og identitet. Forandring ser derimot ut til å være det folk reagerer sterkest på. Her trengs mer forskning.

6.0 Referanseliste

- Aase, H. & Fossåskaret, E. (2014). *Skapte virkeligheter; om produksjon og tolkning av kvalitative data*. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Amundsen, B. (2019, 21. august). Myter og misforståelsen om vindkraft. Hentet 13. november 2019 fra <https://forskning.no/energi-klima/myter-og-misforstaelser-om-vindkraft/1367719>
- Ariansen, P. (1992). *Miljøfilosofi. En innføring*. Oslo: Universitetsforlaget
- Aubert, V. (1985). *Det skjulte samfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Baisotti, V. & Løken, S. (2018, 8. desember). Vindturbinene splittet bygden - nå er de et populært turmål. Hentet 27. november 2019 fra <https://www.nrk.no/hordaland/vindturbinene-splittet-bygden--na-er-de-et-populaert-turmal-1.14324854>
- Befring, E. (2010). *Forskningsmetode med etikk og statistikk*. (2. utg.) Fagernes: Det norske samlaget.
- Bentsen, P., Andkjær, S. & Ejbye-Ernst, N. (2009). *Friluftsliv: Natur, samfund og pædagogik*. København: Munksgaard.
- Berggreen, B. (1994). *Da kulturen kom til Norge*. (2. utg.). Oslo: Aschehoug.
- Bischoff, A. (2008). *Forskning på natur og friluftsliv i Norge*. Notat til Nordisk friluftsfaglig Phd- samling. Københavns Universitet. Hentet 4. desember 2019 fra https://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2016/02/friluftslivsforskning_annette_bischoff-1.pdf
- Bischoff, A. (2015). Norsk friluftsliv. *Rapport fra konferansen forskning i friluft 2015*. Hentet 13. november 2019 fra <https://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2015/12/Forskning-i-friluft-2015-Rapport-e-bok.pdf>
- Clark, R. & Stankey, G. (1979). *The Recreation Opportunity Spectrum: A Framework for planning, management, and research* (PNW-98). Hentet 4. november 2019 fra https://www.fs.fed.us/pnw/pubs/pnw_gtr098.pdf
- Cohen, S. (1980). Aftereffects of stress on human performance and social behavior: A review of research and theory. *Psychological Bulletin*, 88(1), s. 82–108. Hentet 12. desember 2019 fra <https://doi.org/10.1037/0033-2909.88.1.82>
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg. ed.) Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Dragland, Å. (2018). *Slik påvirker naturen deg*. Oslo: Flux forlag.

- Eriksen, H. R., & Ursin, H. (1999). The time dimension in stress responses: Relevance for survival and health, *Psychiatry Research*, 85, 39-50.
- Faarlund, N. (1994). *Støy i friluftslivs- og rekreasjonsområder* (SFT og DN rapport 94:21). Hentet 13. november 2019 fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/klif2/publikasjoner/luft/1146/ta1146.pdf>
- Faarlund, N. (2002). *Støy og stillhet i friluftsliv* (SFT og DN rapport 92:39). Hentet 4. november 2019 fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/klif2/publikasjoner/luft/901/ta901.pdf>
- Flemsæter, F., Brown, K.M., Holm, F.E. (2011). Friluftslivets moralske landskaper: trender og tradisjoner. I Haugen, M. & Stræte, E. (Red.), *Rurale brytninger* (s. 245-265). Trondheim: Tapir akademiske forlag.
- Folkehelseinstituttet. (2015, 11. februar). Er støy fra vindmøller helseskadelig? Hentet 13. november 2019 fra <https://www.fhi.no/ml/miljo/stoy/er-stoy-fra-vindmoller-helseskadeli/>
- Frykman, J., & Löfgren, O. (1994). *Det kultiverte mennesket*. Oslo: Pax Forlag.
- Gjestvang, O. (1985). *Virkinger av trafikkstøy på befolkningen. Om begreps- og modelldrøfting og en kvantitativ analyse*. (Magisteravhandling). institutt for sosiologi. Universitetet i Oslo.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg. ed.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.
- Grøtvedt, L. (1987). *Støy og helse, analyse av støyopplevelse i Norge*. Hentet 14. november 2019 fra https://www.ssb.no/a/histstat/sos/sos_066.pdf
- Hjorth, P., S. (2012). *Besat af vind*. Saxo forlag.
- Hofstad, H. & Rosvold, K. A. (2019, 6. november). *Vindturbin*. Hentet 15. november 2019 fra <https://snl.no/vindturbin>
- Horgen, A. (2018). De som hevder at “vår friluftskultur” refererer til en tidløs tradisjon, bør ikke tas på alvor. *Harvest magazine*. Hentet 4. desember 2019 fra <https://www.harvestmagazine.no/artikkel/posering-i-friluftslivet>
- Hovstad, I. (2019, 16. september). Protestaksjon mot fleire vindmøller. Hentet 9. oktober 2019 fra <https://fitjarposten.no/protestaksjon-mot-fleire-vindmoller/>
- Høystad, O. M. (2011). Det performative friluftslivs valg mellom naturbeherskelse og selvbeherskelse, mellom naturens instrumentelle og iboende verdier, mellom refleksjon og sensasjon. I J. Haahr & S. Andkjær (Red.), *Muligheter og begrensninger for friluftsliv* (s. 86-91). Danmark: Syddansk Universitet.

- Hågvar, S. (2014). Naturopplevelsens kvaliteter. I T. Teigland (Red.), *Grevlingen* (2014, (5), s. 6-11). Hentet 10. oktober 2019 fra https://naturvernforbundet.no/getfile.php/1376775-1464856735/Fylkeslag%20-%20NOA/Bilder/Marka%20og%20skogsak/B%C3%B8ker%20dokumenter%20plansjer/Grevlingen_spesial%205_2014_skjerm.pdf
- Jensen, A. (2000). *Naturverdfilosofien og veiledning i friluftsliv*. (Hovedfagoppgave). NTNU Hentet 11. desember 2019 fra <https://docplayer.me/9363514-Naturverdfilosofien-og-veiledning-i-friluftsliv.html>
- Johannessen, Tufte & Christoffersen (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Skleniarz, Polen: Abstrakt forlag.
- Kaplan, R. & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. USA: Cambridge University Press.
- Kaplan, R. (2001). The Nature of the View from Home: Psychological Benefits. *Environment and Behavior*, 33(4), s.507-542. Hentet 5. desember fra <https://doi.org/10.1177/00139160121973115>
- Kaplan, S. (1995). The restorative benefits of nature: Toward an integrative framework. *Journal of Environmental Psychology*, 15(3), s. 169-182. Hentet 8. desember fra [https://doi.org/10.1016/0272-4944\(95\)90001-2](https://doi.org/10.1016/0272-4944(95)90001-2)
- Klima- & miljøverndepartementet. (2001). *Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet*. (Meld. St. 39 2000-2001). Hentet 5. Oktober 2019, fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-39-2000-2001-/id194963/sec2?q=>
- Klima- & miljøverndepartementet (2016). *Friluftsliv - natur som kilde til helse og livskvalitet*. (Meld. St. 18 2015 - 2016). Hentet 28. november 2019 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/9147361515a74ec8822c8dac5f43a95a/no/pdfs/stm201520160018000dddpdfs.pdf>
- Knopf, R. C. (1987). Human behavior, cognition, and affect in the natural environment. I D. Stokols & I. Altman (Red.). *Handbook of environmental psychology* (vol, 1. s. 783–825). New York: Wiley.
- Kolstad, H. (2013). Tilbake til fremtiden, et festskrift for norsk forening mot støy. Hentet 14. november 2019 fra <http://www.stoyforeningen.no/content/download/1324/11579/file/Festskrift%20reduced.pdf>
- Krumsvik, R. (2014). *Forskningsdesign og kvalitativ metode: Ei innføring*. Bergen: Fagbokforl.
- Kvale, S. (1997). *Interview: En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forl.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsinterview*. (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

- Laumann, K. (2004). *Restorative and stress-reducing effects of natural environments*. (Doktoravhandling). Universitetet i Bergen.
- Levine, S. (1978). Cortisol change following repeated experiences with parachute training. I H. Ursin, E. Baade & S. Levine (red.), *Psychobiology of Stress: A study of coping in men*. (s. 51-56). New York: Academic Press.
- Lura, H. (2005). *Konsekvenser for landskap ved utbygging av Midtfjellet vindpark, Fitjar kommune*. (Fagrappport 25312-5). Hentet 27 november 2019 fra <https://www.yumpu.com/no/document/read/18395566/landskap-midtfjellet-vindkraft>
- Merleau-Ponty, M. (1994). *Kroppens fenomenologi*. Oslo: PAX.
- Midtfjellet vindkraft. (2008). Miljøprogram for utbygging av Midtfjellet vindpark. Fitjar kommune. Hentet 5. desember 2019 fra <http://www.fitjar.kommune.no/sitefiles/21/dokumenter/MidtfjelletVindpark/altA/Miljoprogram.pdf>
- Midtfjellet vindkraft. (2018, 18.oktober). Utbygging fase III. Hentet 2. november 2019 fra <https://midtfjellet.no/utbygging-fase-3/>
- Midtfjellet vindkraft. (2019, 13. mars). *Melding og forslag til utredningsprogram Grønafjellet vindkraft i Fitjar kommune*. Hentet 4. desember 2019 fra <https://midtfjellet.no/wp-content/uploads/2019/03/Gr%C3%B8nafjellet-vindkraft-melding-til-NVE.pdf>
- Miljødirektoratet. (2018, august). *Veileder til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016) (M-128) (rev. 2018)*. Hentet 4. desember 2019 fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M128/M128.pdf>
- Miljødirektoratet. (2019, 27. mai). Støy. Hentet 15. november 2019 fra <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/forurensning/stoy/>
- Miljødirektoratet. (2019, 29. mai). Stillheit i naturen. Hentet 30. november 2019 fra <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/tema/friluftsliv/stillheit-i-naturen/>
- Mytting, I. & Bischoff, A. (1999). *Friluftsliv: Grunnbok: Studieretning for idrettsfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Norconsult. (2016, 10. juni). Samfunnsmessige virkninger av vindkraftverk. Hentet 27. oktober 2019 fra <https://www.norconsult.no/contentassets/ebf62d613b214d1cb9b4c82d342952d1/samfunnsmessige-virkninger-av-vindkraft---en-etterproving-av-fire-vindkraftverk.pdf>
- Nordisk ministerråd. (2009). *Naturopplevelse, friluftsliv og vår psykiske helse: Rapport fra det nordiske miljøprosjektet "Friluftsliv og psykisk helse"* (TemaNord 2009:545). Hentet 13. november 2019 fra <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:701076/FULLTEXT01.pdf>
- Norsk friluftsliv. (2012, 19. desember). Trussel mot natur- og friluftsliv. Hentet 12. desember 2019 fra <https://www.norskfriluftsliv.no/trussel-mot-natur-og-friluftsliv/>

- NSD. (2019, 17. oktober). Felles vurdering av bachelorprosjekter. Hentet 12. desember 2019 fra https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/fellesinnmelding.html
- Næss, A. (1999). *Økologi, samfunn og livsstil: Utkast til en økosofi* (5. utg.). Oslo: Bokklubben dagens bøker.
- Odden, A., & Aas, Ø. (2002). *Motiver for friluftslivsutøvelse: Teori, metoder og resultater fra norske undersøkelser 1974 - 2001*. Rapport fra konferansen forskning i friluft, 120-139. Hentet 7. desember 2019 fra <http://hdl.handle.net/11250/2437867>
- Plassmann, H., O'Doherty, J., Shiv, B., & Rangel, A. (2008, 22. januar). Marketing actions can modulate neural representations of experienced pleasantness. *PNAS*, 105(3), s. 1050-1054. Hentet 20. november 2019 fra <https://doi.org/10.1073/pnas.0706929105>
- Relster, E. (1975). *Traffic noise annoyance*. Lyngby: Polytekisk forlag.
- Sander, K. (2019, 3. oktober). Gestalt teoriene. Hentet 11. desember 2019 fra <https://estudie.no/gestalt-teoriene/>
- Sebastian, V. (2013). A theoretical approach to stress and self-efficacy. *Procedia - social and behavioral Sciences*, 78, s. 556-561. Hentet 6. desember fra <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.04.350>
- Stoknes, P. E. (1994). Økopsykologi: Fra et intrapsykisk selv til et økologisk selv. Hentet 13. november 2019 fra <http://www.naturliv.no/stoknes/Hovedoppg%20%D8kopsykologi.pdf>
- Strumse, E. (1996). *The psychology of aesthetics: Explaining visual preferences for agrarian landscapes in Western Norway*. (Dr. philos. avhandling). Universitetet i Bergen.
- Strumse, E. (2007). *Psykologiske perspektiver på forholdet mellom menneske og natur*. Tidsskrift for Norsk psykologiforening, Hentet 2. desember 2019 fra <https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2007/08/psykologiske-perspektiver-pa-forholdet-mellom-menneske-og-natur>
- Sundfør, H. B. & Klæboe, R. (2015). Befolkningsreaksjoner på vindmøllestøy, vindparken på Lista 2015 (1452/2015). Hentet 15. november 2019 fra <https://www.toi.no/getfile.php?mmfileid=42058>
- Thornquist, E. (2018). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori; for helsefag*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Tordsson, B. (2010). *Friluftsliv, kultur og samfunn*. Kristiansand, Norge: Høyskoleforlaget.
- Ulrich, R.S. (1983). *Aesthetic and affective response to natural environments*. I Altman, I. & Wohlwill, J. F. (red). Vol 6: Behaviour and the natural environment. Plenum, New York.
- Ulrich, R.S. (1984, 27. april). View through a window may influence recovery from surgery. *Science*, 224(4647), s. 420-421. Hentet 13. november 2019 fra https://www.jstor.org/stable/1692984?seq=2#metadata_info_tab_contents

- Vaagbø, O. (1993). *Den norske turkulturen*. Rapport utarbeidet for FRIFO 1993. Oslo. Hentet 20. oktober 2019 fra <https://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2015/01/1454-Den-norske-turkulturen-1993.pdf>
- Vikene, O. (2012). Psykisk helse og opplevelsen av deltakelse i friluftsliv. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 9(4), s. 345 - 354. Hentet 9. november 2019 fra <http://files.friluftsterapi.webnode.com/200000090-be235bf1cb/Odd%20Lennart%20Vikene,%20TPH%202012.pdf>
- Wergeland. (2009). Undersøkelse utført for Friluftslivets fellesorganisasjon og Direktoratet for naturforvaltning. Synovate. Hentet 12. desember 2019 fra <https://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2015/01/Rapport-Synovate-Frifo-og-DN-mai-2009.pdf>

7.0 Vedlegg

7.1 Intervjuguide

Vindmøller

1. Hva er det særlig ved friluftsliv og aktiviteter ute i naturen som tiltrekker deg?
2. Hvordan har du stilt deg til utbyggingen av vindmøllene
3. Bruker du Midtfjellet som turmål?
 - a. hvor ofte?
 - b. Hva ønsker du å oppnå på disse turene?
4. Hvordan vil du beskrive friluftslivet ditt her i Fitjar?
5. Søker du rekreasjon i naturen?
 - a. Hva er viktige faktorer for en god rekreasjonstur?
6. Hvordan har tilgjengeligheten og bruken av Midtfjellet forandret seg etter at vindparken ble bygget?
5. Hvordan føler du vindmøllene er med å påvirke naturopplevelsen din på Midtfjell?
 - a. Positive / negative sider

Støy og Stillhet

6. Hva betyr stillhet for deg?
 - a. Er den viktig på tur
 - b. Hvordan ser du på stillhet som en naturressurs for deg?
 - c. Oppsøker eller finner du stillhet andre steder enn ute i naturen?

7. Opplever du vindmøller som støyplage på tur?

- a. Hvor? Når? Hvordan oppleves lyden?
- b. Merker du forskjell i dag VS syv år siden når de først ble bygget?

8. Hvordan opplever du tekniske inngrep i naturen når du går tur?

- a. Hvordan plasserer du vindmøllene i denne kategorien?
- b. Har din oppfatning forandret seg fra da de kom for seks år siden?

9. Hvilke forventninger hadde du til vindparken på Midtfjellet før den ble bygget?

- a. samsvarte forventningene til den faktiske opplevelsen?

Er det noe mer du ønsker å si om temaet som ikke har kommet frem?

7.2 Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

” Støy og stillhet i friluftsliv ”

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan støyen fra vindmøllene har påvirket naturoplevelsen. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med bacheloren er å finne ut hvordan støyen fra vindmøller påvirker lokalbefolkningens naturoplevelse i Fitjar.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høgkulen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi ønsker å intervju seks personer fra kommunen i ulike aldre, som er aktive brukere av det nære friluftslivet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i dette prosjektet innebærer det at du blir med i et intervju. Opplysningene vil bli tatt opp med lydopptak. Ved personopplysninger er det kun alder og om du har bodd i Fitjar de siste ti årene vi spør om.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun prosjektgruppa og veileder som får tilgang til opplysningene.

Vi kommer ikke til å ta opp navn eller personopplysninger i lydopptaket.

Vi kommer ikke til å oppgi originalnavn i oppgaven.

Informantene vil ikke kunne gjenkjennes i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 13.12.2019. Alle filer med personopplysninger vil bli slettet ved prosjektslutt.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og

- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høgskolen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høgskolen på Vestlandet ved *Eirik Hårstad Meslo*. Tlf +47 95007245. Mail: *Eirik.Harstad.Meslo@hvl.no*
- Vårt personvernombud: Trine Anikken Larsen, Tlf. 55 58 76 82
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig Roger Auset og Jenny Slinning

Veileder Eirik Hårstad Meslo

Samtykkeerklæring

Samtykke kan innhentes skriftlig (herunder elektronisk) eller muntlig. NB! Du må kunne dokumentere at du har gitt informasjon og innhentet samtykke fra de du registrerer opplysninger om. Vi anbefaler skriftlig informasjon og skriftlig samtykke som en hovedregel.

- Ved skriftlig samtykke på papir, kan du bruke malen her.
- Ved skriftlig samtykke som innhentes elektronisk, må du velge en fremgangsmåte som gjør at du kan dokumentere at du har fått samtykke fra rett person (se veiledning på NSDs nettsider).
- Hvis konteksten tilsier at du bør gi muntlig informasjon og innhente muntlig samtykke (f.eks. ved forskning i muntlige kulturer eller blant analfabeter), anbefaler vi at du tar lydopptak av informasjon og samtykke.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet støy og stillhet i friluftsliv, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 13.12.2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.3 Svar fra NSD

20.08/2019

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

Meldeskjema 573140

Sist oppdatert

20.08.2019

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Lydopptak av personer

Type opplysninger

Skal du behandle særlige kategorier personopplysninger eller personopplysninger om straffedommer eller lovovertridelser?

Nei

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Støy og stillhet i Friluftsliv

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

Vi ser det nødvendig å bruke lydopptak da dette sikrer at vi får med alle detaljer fra intervjuet i oppgaven.

Ekstern finansiering

Type prosjekt

Studentprosjekt, bachelorstudium

Gjelder innmeldingen for flere studentprosjekter (felles vurdering)?

Nei

Kontaktinformasjon, student

Roger Auset, rogerauset@hotmail.com, tlf: 94438858

<https://meldeskjema.nsd.no/eksport/5d5bbc86-34fd-4cc4-a3a6-ae4ac23064bd>

1/4

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Høgskulen på Vestlandet / Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett / Institutt for idrett, kosthald og naturfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Eirik Hårstad Meslo, Eirik.Harstad.meslo@hvl.no, tlf: 95007245

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Lokalbefolkning

Rekruttering eller trekking av utvalget

Rekruterer selv i feltarbeidet

Alder

18 - 100

Inngår det voksne (18 år +) i utvalget som ikke kan samtykke selv?

Nei

Personopplysninger for utvalg 1

- Lydopptak av personer

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?**Personlig intervju****Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger**

Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1**Informerer du utvalget om behandlingen av opplysningene?**

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Manuelt (papir)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Et samtykke kan til en hver tid trekkes tilbake ved at interjuobjektet kontakter oss på oppgitte kontaktopplysninger ved intervjumøte. Enten muntlig, på melding, telefon eller mail.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet opplysninger om seg selv?

De registrerte trenger å melde ifra om dette til oss muntlig, på melding, telefon eller mail.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?**Behandling**

Hvor behandles opplysningene?

- Private enheter

Hvem behandler/har tilgang til opplysningene?

- Prosjektansvarlig

Tilgjengeliggjøres opplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (kodenøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Opplysningene anonymiseres
- Opplysningen krypteres under lagring
- Opplysningene krypteres under forsendelse

Varighet

Prosjektperiode

01.10.2019 - 13.12.2019

Skal data med personopplysninger oppbevares utover prosjektperioden?

Nei, alle data slettes innen prosjektslutt

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger
